

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ТА МЕХАНІЗМИ СТАНОВЛЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ РАНЬОГО ДОРОСЛОГО ВІКУ

Романюк Л.В. Соціально-психологічні фактори та механізми становлення цінностей особистості раннього дорослого віку. У дослідженні виокремлено культурний фактор та фактор віку, які визначають процес становлення цінностей особистості у ранньому дорослому віці, обґрунтована та побудована модель нелінійного процесу становлення цінностей у соціокультурному просторі, емпірично досліджені психологічні механізми становлення цінностей особистості ранньої дорослості.

Ключові слова: Цінності, становлення цінностей, кроскультурний аналіз цінностей, механізм особистісної рефлексії, механізми соціальної ідентифікації, акомодатії та асиміляції.

Романюк Л.В. Социально-психологические факторы и механизмы становления ценностей личности раннего взрослого возраста. В исследовании выделен культурный фактор и фактор возраста, которые определяют процесс становления ценностей личности в раннем взрослом возрасте, обоснована и построена модель нелинейного процесса становления ценностей в социокультурном пространстве, эмпирически исследованы психологические механизмы становления ценностей личности ранней взрослости.

Ключевые слова: ценности, становления ценностей, кроскультурный анализ ценностей, механизм личностной рефлексии, механизмы социальной идентификации, аккомодации и ассимиляции.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Сучасне українське суспільство характеризується суперечливими політичними, моральними, громадянськими та соціально-економічними змінами у суспільній свідомості, заміною пріоритетів минулого, теперішнього і майбутнього. Для особистості такі зміни у суспільстві виступають як ряд непередбачуваних ситуацій, що створюють для неї умови свободи вибору, однак вимагають поновлення життєвих перспектив. У цьому соціальному просторі значущою є психологія становлення цінностей особистості в контексті загальнолюдських цінностей. У такому разі для розвитку суспільної свідомості пріоритетною стає проблема ціннісного впливу на особистість, оскільки цінності є фактором, який визначає ефективність її включення в суспільні відносини, а прийняття нею оновленої цілісної системи цінностей може служити базисом повноцінної соціалізації в сучасних умовах.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань проблеми, якій присвячується стаття. Гуманістична психологія відкрила перед ученими можливість для вивчення трансцендентних або трансперсональних явищ. У їх число А. Маслоу [14] включав не тільки вищі й позитивні стани свідомості особистості, такі, як

трансценденція матеріалізму, верхні межі Его, установки протистояння атомістичному світогляду, а також і концепцію цінностей (вічних істин), що є частиною розширення меж Я.

У соціальній психології змістове наповнення понять «цінності» й «ціннісні орієнтації» в теорії дії досліджувалися К. Клакхон [28; 29]; в когнітивній психології обґрунтував цінності як соціальні репрезентації С. Московісі; через призму кроскультурних досліджень було визначено універсальну структуру людських цінностей Ш. Шварц і В. Білські [33; 34]; сутнісний вплив цінностей на розвиток особистості довели Д. ван Дес і Е. Скабро; відмінності між цінностями, аттитюдами та думками виявив М. Бергман; з позицій біхевіоризму М.Рокіч [30; 31; 32] визначив цінність як стійку віру в те, що певний спосіб поведінки, або кінцеві цілі існування є особистісно чи соціально значущі в житті людини.

Проблеми, які мають безпосереднє відношення до розвитку цінностей особистості, розглядалися в працях таких відомих психологів-класиків: Л. Виготського (довів, що у соціальному розвитку людини його «вершину» утворюють ціннісно-сміслові відносини); О. Леонтьєва [9; 10] (показав, що порівняно з тваринним, у людському світі є квазівимір – «сміслові поле», на підставі якого окреслюється сутність людських цінностей); С. Рубінштейна [18; 19; 20; 21] (визначив взаємозв'язок цінностей і смислів, підкресливши їх значущість для людини та її буття, а також виокремив духовні цінності – людяність, відповідальність, любов); Б. Ананьєва [3; 4] (здійснив класифікацію цінностей – матеріальні, соціально-політичні, духовні; визначив розмаїття цінностей, зокрема ціннісних орієнтацій, які утворюють та мотивують компонент структури особистості – спрямованість); В. Мясіщева [16] (довів, що основу міжособистісних ставлень людини визначає її спрямованість, яка конструює її життєвий шлях; обґрунтував на підставі положень концепції людських відносин ряд морально-духовних цінностей: прихильність - неприязнь, любов - ворожість, симпатія - антипатія); Б. Ломова [11] (виокремив суб'єктивні цінності як плани, ідеї, перспективи побудови особистісних відносин людини), Л. Божович (показала, що базисом такого стійкого конструкту як суб'єктивно-об'єктивна спрямованість особистості є цінності).

З часом у психологічних дослідженнях все частіше починає акцентуватися увага вчених на ставленні особистості до Іншого як цінності. Як відзначав О. Бодальов [5], таке ставлення дає можливість проникати у внутрішній світ іншої людини, співіснувати з нею та активно взаємодіяти. На цьому фоні розгортаються соціальні взаємодії між людьми, що підкріплені прийнятими ними життєвими цінностями. Д. Узнадзе [22; 23] за положеннями теорії установки було доведено, що в кожній людині існує трансуб'єктивний простір, який несе в собі її ціннісну сферу. В межах диспозиційної теорії особистості В. Ядов [24; 25] виявив ієрархію ціннісних орієнтацій у структурі розвитку особистості. У контексті побудови стратегії людського життя К. Абульханова-Славська [1; 2] визначальне місце відвела таким цінностям як соціальна активність, відповідальність, допомога іншим, співучасть та емпатійність.

У постнекласичній гуманітарній парадигмі, яка нині починає займати ключові позиції у галузі вітчизняної психології, на перший план, з одного боку, виходить проблема розвитку здатності особистості до побудови суб'єкт-суб'єктних стосунків з іншою людиною (студентом, підлеглим, колегою, клієнтом тощо), а, з іншого боку,

формування вміння уникати маніпулятивного впливу. Однією із професійних характеристик особистості, зорієнтованої на постнекласичну концепцію, як показав у своїх роботах Ф. Василюк [6], є здатність до становлення цінностей, що реалізується в спільному процесі пізнання.

У вітчизняній психології ціннісну підтримку особистості в умовах переходу до кредитно-модульної системи навчання запропонував О.Музика [15]. Аксіогенез особистості фундаментально досліджували З.Карпенко [7; 8] та Г.Радчук [17], визначивши розуміння цього поняття та спрямувавши свою увагу на навчання у вищому навчальному закладі як закономірному процесі розвитку ціннісно-сміслової сфери особистості студента в період юності та ранньої дорослості. Водночас аксіогенез виступає як відносно стабільний компонент у цілісній структурі особистості, як динамічне явище, як процес і механізм становлення особистості. З.Карпенко довела, що загальним методом вивчення аксіогенезу особистості є аксіопсихологічна герменевтика, яка забезпечує розуміння нею смислових утворень завдяки феноменологічному вчуванню та інтуїтивно-емпатійним й дискурсивно-рефлексивним здібностям. Г. Радчук було визначено, що в процесі аксіогенезу особистості є певний компонент, який включає систему засобів і умов, котрі забезпечують розвиток ціннісно-сміслової сфери. Механізмами в цьому компоненті є адаптація, ідентифікація, інтерналізація, персоналізація, персоніфікація та ін., і, зрештою, діалог як загальний психопростір для розвитку особистості та її ціннісно-сміслової сфери.

Аналіз наукової літератури дозволив стверджувати, що в психологічній науці ціннісна сфера особистості вивчається послідовно. Проте становлення цінностей як базису особистісного, творчого і професійного розвитку людини в кроскультурному контексті ще не було предметом самостійного дослідження у вітчизняній психології. Не визначено також становлення цінностей особистості раннього дорослого віку в соціокультурному просторі, не досліджені фактори і механізми їх становлення, емпірично не виявлено аксіопсихологічні умови розвитку цінностей у соціальному, родинному, професійному, університетському просторі особистості періоду ранньої дорослості. Отже, соціальна і психологічна значущість зазначеної проблематики у сучасній психологічній теорії і практиці зумовили вибір такого предмету дослідження як психологія становлення цінностей особистості.

Формулювання цілей і постановка завдань статті. В основу дослідження були покладені наступні *припущення*: 1) становлення цінностей особистості нерозривно пов'язане з її розвитком у дорослому віці й залежить від аксіо-фактору відкритості до змін, що виявляється в цінностях самостійності й стимуляції; 2) гіпотеза про еквівалентність у представників різних культурних просторів цінностей самостійності, а саме свободи, креативності, самодостатності, вибору власних цілей, допитливості й цінностей стимуляції, що включає новизну і враження, мінливість життя, сміливість і ризик, які є універсальними в становленні аксіологічної системи представників різних культур. Виходячи з цього, фундаментальний вплив на психологічне функціонування і становлення цінностей особистості здійснює структура соціуму і його культура, що й визначає рівноцінність, точніше, еквівалентність їх становлення.

Метою даної статті є висвітлення дослідження соціально-психологічних факторів, механізмів та виявлення закономірностей становлення цінностей особистості в період ранньої дорослості. Для її досягнення було здійснено підбір, розробку й апробування комплексу методів та валідних і надійних методик для дослідження цінностей різних соціально-вікових, соціально-професійних груп у кроскультурному просторі, а також емпіричне визначення особливостей становлення цінностей особистості раннього дорослого віку в кроскультурному контексті.

Виклад методики і результатів досліджень. Дослідження цінностей проводилося за методиками опитувальника ціннісних портретів (PVQ, авт. Ш.Шварц) [33; 34], модуля опитування цінностей (VSM-08, авт. Г.Хофстеде) [26; 27] та опитування цінностей Рокіча (RVS, авт. М.Рокіч) [30; 31; 32].

За результатами емпіричного кроскультурного дослідження (за методикою опитувальника ціннісних портретів PVQ, авт. Ш.Шварц) респондентів (українських (UK), польських (PL), румунських (RM), македонських (MK)) виявлено показники «нерівноцінності-еквівалентності» у внутрішній структурі цінностей. Установлено її нерівнозначність (за порівняльним індексом CFI) у цих культурних просторах, зокрема за такими цінностями як: консерватизм (UK-.504; PL-.811; RM-.712; MK-.655), самоствердження (UK-.856; PL-.944; RM-.899; MK-.765), самотрансценденції (UK-.680; PL-.932; RM-.509; MK-.611). Водночас констатовано еквівалентність за цінностями (самостійність та стимуляція) відкритості до змін (UK-.907; PL-.919; RM-.903; MK-.905) у студентської молоді. Це свідчить про те, що у різних культурних просторах є цінності самостійності (свобода, креативність, самодостатність, вибір власних цілей, допитливість) й цінності стимуляції (новизна і враження, мінливість життя, сміливість і ризик), які є універсальними в становленні аксіологічної системи представників різних культур. Виходячи з цього, фундаментальний вплив на психологічне функціонування і становлення цінностей особистості здійснює структура соціуму і його культура, що й визначає рівноцінність, точніше, еквівалентність їх становлення. Отже, підтверджена гіпотеза про еквівалентність цінностей представників різних культур.

Крім того зазначені вище показники «нерівноцінності-еквівалентності» підтверджені моделлю нелінійного процесу становлення цінностей особистості раннього дорослого віку в різних культурних просторах. Вербалізуючи цю модель, можемо відзначити, що для представників кожної культури в їх життєтворчості завжди виникає певна ціннісна ситуація, в межах якої відбувається вибір цінностей. Проте прийняття рішення щодо реалізації цінностей має складний характер. З одного боку, – це нелінійний процес, який залежить від актуалізації особистістю вищих психічних функцій (сприйняття, уваги, мислення), а також від процесів усвідомлення (смислових одиниць) нею певних домінантних цінностей. Рядоположно на фоні зазначених процесів (сприйняття та усвідомлення цінностей) можуть відбуватися протилежні процеси (несприйняття та неусвідомлення). Адже контексту психологічного простору кожної особистості як індивідуальності притаманна суб'єктність і вільний вибір. Залежно від глибини суб'єктивних переживань особистості, трансформацій ціннісних ситуацій життєвого простору, в неї зміщуються акценти у виборі цінностей, а також постійно змінюється їх пріоритетність, що й

засвідчує їх динамічну нерівновагу, правильніше, нелінійний процес становлення в період дорослості. З іншого боку, вибори особистістю певних цінностей у контексті ціннісної ситуації можуть здійснюватися ієрархічно, лінійно. Коли в особистості актуалізується певна цінність, що не суперечить «аттрактору цілі», то вона приймається і реалізується в її життєвому просторі.

Результати дослідження (за методикою PVQ, авт. Ш.Шварц та VSM-08, авт. Г. Хофстеде) показують, що психологічний фактор віку відіграє значущу роль у наданні представниками різних поколінь переваг тим чи іншим цінностям. Показники змістового навантаження цінностей родинного, університетського та професійного просторів показали, що існують як співвідносні цінності у представників трьох поколінь (дітей - Д, батьків - Б і їх батьків - ББ), так і незалежні, автономні (конфліктні) цінності. У процесі кореляційного аналізу за високою вагою кореляційних зв'язків (формула Пірсона, за критерієм Стьюдента) виявлено співвідношення між такими цінностями: *індивідуалізму* (Д-Б – $r = .349$; Б-ББ – $r = .781$; Д-ББ – $r = .993$, при $p = .001$). Це означає, що для представників кожного з трьох поколінь провідну роль відіграють власні цінності, які окреслюються в межах особистісного простору кожної індивідуальності. Вони спрямовані на підтримання власного Я та контексту тих цінностей, які визначають самоствердження, самовизначення і самоздійснення власної самоцінності в життєвому просторі. Існують взаємозв'язки між сімейними цінностями (*турбота, близькість, залежність*) перших двох поколінь (Д-Б – $r = .256$, при $p = .001$). Це вказує на рефлексивні очікування з обох боків (як у дітей, так і батьків) щодо прояву цінностей співучасті, співпереживання, прихильності та особистісної ідентичності. Виявлено також у наступних двох поколінь співпадання між цінностями *колективізму* (Б-ББ – $r = .331$ та Д-ББ – $r = .320$, при $p = .001$). Цей феномен можна пояснити проявом цінності співчуття між вище зазначеними поколіннями, єдністю окремих ціннісних орієнтацій і певною відповідальністю за успіхи і невдачі в життєдіяльності кожного з поколінь. На нашу думку, констатована цінність обумовлюється стагнацією окремих цінностей культурного простору, які транслювалися з досвіду минулих поколінь та зберігаються в пострадянському просторі донині.

Водночас за результатами кореляційного аналізу встановлено неспівпадання за рядом таких цінностей: *близькість* (Д-Б – $r = .174$, при $p = n.s.$), що вказує на тенденцію до конфлікту цінностей, їх неузгодженість у моді, захопленнях, виборах форм відпочинку, засобів самоствердження в професійній діяльності тощо; *турбота* (Б-ББ – $r = .013$, при $p = n.s.$) та *залежність* (Б-ББ – $r = .036$, при $p = n.s.$). Визначені статистичні дані щодо цінностей турботи та залежності вказують на те, що покоління батьків перебуває у життєвій ситуації, що потребує задовільнити, з одного боку, цінності дітей, а з іншого, - цінності своїх батьків похилого віку. Неспівпадання за цінністю «турбота» пояснюється обмеженістю внутрішніх ресурсів батьків, які до того ж ще соціально активні та професійно завантажені. Конфліктність за цінністю «залежність» можна прокоментувати специфічністю особистісної позиції батьків, які відчувають власну автономність і незалежність по відношенню до своїх дітей, і одночасно підпадають під контроль та управління з боку своїх батьків похилого віку.

Поряд зі становленням цінностей у інтергенераційній трансляції (від покоління до покоління), де значущу роль відіграє фактор віку й родинний простір, відмічається також їх становлення в університетському та професійному просторах, де разом з фактором віку істотним виступає й контекст фахового спрямування та творчих взаємодій в університеті. Результати дослідження (за методикою RVS, авт. М.Рокіч) показали, що студентами найвище оцінені такі термінальні цінності: почуття власної гідності ($M_e=4.11$), безпека родини ($M_e=5.21$) і мудрість ($M_e=5.66$), а інструментальні – чесність ($M_e=2.81$), відповідальність ($M_e=4.58$) і здібності ($M_e=6.13$) як основа компетентності й успіху. Вважаємо, що вибір зазначених вище цінностей представниками певного фаху зумовлений особливостями самопрезентації себе як гідної особистості в професійному просторі та передбачає вирішення ділових справ відповідально і чесно, покладаючись на власні здібності. Водночас, якісні зміни, які відбуваються на тлі цінності мудрості, сприяють подальшому професійному самовизначенню і розширенню Я-концепції, особливо конструкту Я-професіонал. Найнижчі ранги виявлено за термінальними цінностями приємного й неквапливого життя ($M_e=14.79$) і порятунку у вигляді вічного життя ($M_e=15.04$), а серед інструментальних цінностей – слухняність ($M_e=17.53$), акуратність ($M_e=14.94$) і ввічливість ($M_e=13.77$). На нашу думку, в період ранньої дорослості зазначені термінальні та інструментальні цінності не є тими мотиваторами, які стимулюють професійні досягнення особистості цього віку. Отже, професіогенез, залежно від досягнень і успіху в будь-якій діяльності, слугує своєрідним підсилювачем ділової мотивації і особистісного розвитку. Адже у цей період складається так званий професійний тип життєдіяльності, який в разі зміни останньої, залишається константною характеристикою особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У контексті соціокультурного простору становлення цінностей особистості, як встановлено, провідну роль відіграють механізми *соціальної ідентифікації, акомодатії та асиміляції*. Визначено специфічні умови розгортання цих механізмів, які презентуються через інтеракцію та творче життєіснування особистості ранньої дорослості. Інтеракційні процеси в родинному колі сприяють актуалізації механізму ототожнення (соціальної ідентифікації) завдяки виокремленню зразків (образів, дій, вчинків, поведінки), які є носіями особистісних цінностей. Процес привласнення цінностей відбувається спочатку на неусвідомлюваному рівні, але згодом вони рефлексуються, синтезуються, диференціюються, осмислюються й інтегруються на свідомому рівні (заміщення, моделювання, імпровізування) завдяки взаємодії.

Соціокультурний простір (професійний та університетський) структурується також за допомогою механізмів *асиміляції-акомодатії*. В процесі набуття професії молоді люди вступають в інтеракції, асимілюючи суб'єктивно значущі для себе цінності. При цьому вони орієнтуються на взірці (цінності певної професії), що призводить до їх перетворення (акомодатії) та злиття (асиміляції) «перетворених форм» осмислених цінностей з власним особистісним простором. Як констатовано, професійна свідомість студентської молоді, зокрема їх професійні цінності, більшою мірою наповнені гуманістичними аксіологічними концептами – прийняттям іншого,

емпатією, прагненням допомогти, співучастю тощо. Інтерактивні й креативні процеси університетського простору відкривають можливість асимілювати загальнолюдські, культурні й освітні цінності та перетворювати (акомодація) й «вводити» їх у психологічний простір особистості ранньої дорослості.

Механізм *особистісної рефлексії* пов'язаний з усвідомленням змісту аксіосистеми психологічного простору людини ранньої дорослості. У процесі творчого життєздійснення відбувається осмислення цінностей, виникають переживання, що сигналізують про їх прийняття або неприйняття. Рефлексивний аналіз особистості сприяє розгортанню шляхів «випробовування» привласнених та суб'єктивованих цінностей. Рефлексивні очікування відкривають можливість за допомогою уявної «імплементатії» здійснювати застосування нових цінностей. За умови ідентифікації останніх з власними «аттракторами цілей» особистість прагне реалізувати набуті цінності реально в соціокультурному просторі.

Проведене дослідження дозволило виявити соціальні та психологічні фактори й виокремити механізми становлення цінностей особистості. Всі вищевизначені емпіричні змінні дозволяють обґрунтувати аксіопсихологічні умови розвитку дорослої особистості, що буде висвітлено в наступній публікації автора.

Список використаних джерел

1. Абульханова К.А. Психология и сознание личности (проблемы методологии, теории и исследования реальной личности) / К.А. Абульханова // [Избр. психол. труды]. – М. : Московский психолого-соиальный институт ; Воронеж : Изд-во НПО «Модэк», 1999. – 224 с.
2. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
3. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды / Б.Г. Ананьев. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 1. – 232 с.
4. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания / Б.Г. Ананьев / Под ред. А.А.Бодалева. – М. : Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МОДЕК», 1996. – 384 с.
5. Бодалев А.А. Психология личности / А.А. Бодалев. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 188 с.
6. Василюк Ф.Е. Психотехника выбора / Ф.Е. Василюк // Психология с человеческим лицом : гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / Под ред. Д.А.Леонтьева, В.Г.Щур. – М. : Смысл, 1997. – С. 284-314.
7. Карпенко З.С. Аксіопсихологія особистості / З.С. Карпенко. – К. : Міжнар. фін. агенція, 1998. – 220 с.
8. Карпенко З.С. Сучасний стан аксіопсихологічних досліджень в Україні // З.С. Карпенко / Психологія і особистість. Науковий журнал. – № 1 (3) – 2012 – К.-Полтава : ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2013. – С. 21-31.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
10. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 584 с.
11. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов – М. : Наука, 1984. – 446 с.

12. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности. Тексты. – М. : Мысль, 1982. – С. 108-117.
13. Маслоу А.Г. Дальние пределы человеческой психики / А.Г. Маслоу – С-Пб. : Евразия, 1999. – С. 108-113.
14. Маслоу Абрагам Г. Мотивация и личность / Пер. с англ.Татлыбаевой А.М. / Абрагам Г. Маслоу – Спб. : Евразия, 2001. – 478 с.
15. Музика О.Л. Ціннісна підтримка як теоретична та прикладна проблема // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах / За ред. В.О. Моляко. – Т. 12. – Вип. 8. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С.177 – 188.
16. Мясищев В.Н. Структура личности и отношение человека к действительности / В.Н. Мясищев // Психология личности : Тексты / Под. ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, А.А.Пузырея. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – С. 35-38.
17. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія / Г.К. Радчук. – Тернопіль : ТНПУ, 2009. – 415 с.
18. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание : О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1957. – 328 с.
19. Рубинштейн С.Л. Проблемы способностей и вопросы психологической теории / С.Л. Рубинштейн // Психология индивидуальных различий : Тексты. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 59-68.
20. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн – СПб. : Изд-во «Питер», 1999. – 720 с.
21. Рубинштейн С.Л. Человек и мир / С.Л.Рубинштейн. Бытие и сознание. Человек и мир. – СПб. : Питер, 2003. – С. 281-427.
22. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования / Д.Н. Узнадзе – М. : Наука, 1969. – 213 с.
23. Узнадзе Д.Н. Установка у человека. Проблема объективации / Д.Н. Узнадзе // Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб. : Питер, 2000. – С.87-91.
24. Ядов В.А. Диспозиционная концепция личности / В.А. Ядов // Социальная психология. История. Теория. Эмпирические исследования. Под ред. Е.С.Кузьмина, В.Е.Семенова. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1979. – С.106-120.
25. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В.А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1975. – С. 89-105.
26. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in work related values / G. Hofstede – Beverly Hills, CA : Sage, 1980.
27. Hofstede G. Dimensions of national cultures in fifty countries and thry regions / G. Hofstede // Explications in Cross-Cultural Psychology / J.Deregowski, S.Dzuirawiec and R.Annis (eds) – Lisse : Swets and Zeitlinger. – 1983.
28. Kluckhohn C. Values and Value Orientations in the Theory of Action / C. Kluckhohn // Toward a General Theory of Action / Talcott Parsons and Edward A. Shils (Eds.). – Cambridge: Harvard University Press, 1951. – P. 388-433.

29. Kluckhohn C. Values and value-orientations in the theory of action : An exploration in definition and classification / C. Kluckhohn // *Toward a general theory of action.* – Cambridge MA : Harvard Un. Press, 1962. – P.388-433.
30. Rokeach M. Beliefs, Attitudes and Values / M. Rokeach. – San Francisco : Josey-Bass Co, 1972. – 214 p.
31. Rokeach M. The nature of human values / M. Rokeach. – New York : Free Press, 1973 – 438 p.
32. Rokeach M. The nature of human values and value systems / M. Rokeach // *Current Perspectives in Social Psychology*, 4th edn. / E.P.Hollander and R.G. Hant (eds). – New York : Oxford University Press, 1976.
33. Schwartz S.H. Human Values / S.H. Schwartz, W. Bilsky // *Journal of Personality and Social Psychology.* – Vol.53, N 3. – 1987. – P. 550-562.
34. Schwartz S.H. Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values : Extensions and Cross-Cultural Replications / S.H. Schwartz, W. Bilsky // *Journal of Personality and Social Psychology.* – Vol. 58, N°5. – 1990. – P. 878-871.

References transliterated

1. Abulhanova K.A. Psihologiya i soznanie lichnosti (problemyi metodologii, teorii i issledovaniya realnoy lichnosti) / K.A. Abulhanova // [Izbr. psihol. trudyi]. – M. : Moskovskiy psihologo-soialnyiy institut ; Voronezh : Izd-vo NPO «Modek», 1999. – 224 s.
2. Abulhanova-Slavskaya K.A. Strategiya zhizni / K.A. Abulhanova-Slavskaya. – M. : Myisl, 1991. – 299 s.
3. Ananov B.G. Izbrannyye psihologicheskie trudyi / B.G. Ananov. – M. : Pedagogika, 1980. – T. 1. – 232 s.
4. Ananov B.G. Psihologiya i problemyi chelovekoznaniiya / B.G. Ananov / Pod red. A.A.Bodaleva. – M. : Izdatelstvo «Institut prakticheskoy psihologii», Voronezh : NPO «MODEK», 1996. – 384 s.
5. Bodalev A.A. Psihologiya lichnosti / A.A. Bodalev. – M. : Izd-vo MGU, 1988. – 188 s.
6. Vasilyuk F.E. Psihotekhnika vyibora / F.E. Vasilyuk // Psihologiya s chelovecheskim litsom : gumanisticheskaya perspektiva v postsovetskoy psihologii / Pod red. D.A.Leonteva, V.G.Schur. – M. : Smyisl, 1997. – S. 284-314.
7. Karpenko Z.S. Akslopsihologiya osobistostl / Z.S. Karpenko. – K. : Mlzhnar. fln. agentslya, 1998. – 220 s.
8. Karpenko Z.S. Suchasniy stan akslopsihologichnih dosltdzhen v UkraYini // Z.S. Karpenko / Psihologiya i osobistlst. Naukoviy zhurnal. – # 1 (3) – 2012 – K.-Poltava : PNPU Imeni V.G.Korolenka, 2013. – S. 21-31.
9. Leontev A.N. Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost / A.N. Leontev – M. : Politizdat, 1975. – 304 s.
10. Leontev A.N. Problemyi razvitiya psihiki / A.N. Leontev – M. : Izd-vo MGU, 1981. – 584 s.
11. Lomov B.F. Metodologicheskie i teoreticheskie problemyi psihologii / B.F. Lomov – M. : Nauka, 1984. – 446 s.
12. Maslou A. Samoakutalizatsiya / A. Maslou // Psihologiya lichnosti. Teksty. – M. : Myisl, 1982. – S. 108-117.
13. Maslou A.G. Dalnie predelyi chelovecheskoy psihiki / A.G. Maslou – S-Pb. : Evraziya, 1999. – S. 108-113.

14. Maslou Abraham G. Motivatsiya i lichnost / Per. s angl. Tatlyibaevoy A.M. / Abraham G. Maslou – Spb. : Evraziya, 2001. – 478 s.
15. Muzika O.L. Tsinnisna pidtrimka yak teoretichna ta prikladna problema // Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi Im. G.S.Kostyuka APN Ukraini «Aktualni problemi psihologiyi» u 12 tomah / Za red. V.O. Molyako. – T. 12. – Vip. 8. – Zhitomir: Vid-vo ZhDU Im. I. Franka, 2009. – S.177 – 188.
16. Myasishev V.N. Struktura lichnosti i otnoshenie cheloveka k deystvitelnosti / V.N. Myasishev // Psihologiya lichnosti : Teksty / Pod. red. Yu.B.Gippenreyter, A.A.Puzireya. – M. : Izd-vo MGU, 1982. – S. 35-38.
17. Radchuk G.K. Akslopsiologiya vischoyi shkoli : monografiya / G.K. Radchuk. – Ternopil : TNPU, 2009. – 415 s.
18. Rubinshteyn S. L. Bytie i soznanie : O meste psihicheskogo vo vseobshchey vzaimosvyazi yavleniy materialnogo mira / S. L. Rubinshteyn – M. : Izd-vo Akad. nauk SSSR, 1957. – 328 s.
19. Rubinshteyn S.L. Problemyi sposobnostey i voprosyi psihologicheskoy teorii / S.L. Rubinshteyn // Psihologiya individualnyih razlichiy : Teksty. – M. : Izd-vo Mosk. un-ta, 1982. – S. 59-68.
20. Rubinshteyn S.L. Osnovyi obshchey psihologii / S.L. Rubinshteyn – SPb. : Izd-vo «Piter», 1999. – 720 s.
21. Rubinshteyn S.L. Chelovek i mir / S.L. Rubinshteyn. Bytie i soznanie. Chelovek i mir. – SPb. : Piter, 2003. – S. 281-427.
22. Uznadze D.N. Psihologicheskie issledovaniya / D.N. Uznadze – M. : Nauka, 1969. – 213 s.
23. Uznadze D.N. Ustanovka u cheloveka. Problema ob'ektivatsii / D.N. Uznadze // Psihologiya lichnosti v trudah otechestvennyih psihologov. – SPb. : Piter, 2000. – S.87-91.
24. Yadov V.A. Dispozitsionnaya kontseptsiya lichnosti / V.A. Yadov // Sotsialnaya psihologiya. Istoriya. Teoriya. Empiricheskie issledovaniya. Pod red. E.S.Kuzmina, V.E.Semenova. – L. : Izd-vo Leningrad. un-ta, 1979. – S.106-120.
25. Yadov V.A. O dispozitsionnoy regulyatsii sotsialnogo povedeniya lichnosti / V.A. Yadov // Metodologicheskie problemyi sotsialnoy psihologii. – M.: Nauka, 1975. – S. 89-105.
26. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in work related values / G. Hofstede – Beverly Hills, CA : Sage, 1980.
27. Hofstede G. Dimensions of national cultures in fifty countries and thry regions / G. Hofstede // Explications in Cross-Cultural Psychology / J.Deregowski, S.Dzuirawiec and R.Annis (eds) – Lisse : Swets and Zeitlinger. – 1983.
28. Kluckhohn C. Values and Value Orientations in the Theory of Action / C. Kluckhohn // Toward a General Theory of Action / Talcott Parsons and Edward A. Shils (Eds.). – Cambridge: Harvard University Press, 1951. – P. 388-433.
29. Kluckhohn C. Values and value-orientations in the theory of action : An exploration in definition and classification / C. Kluckhohn // Toward a general theory of action. – Cambridge MA : Harvard Un. Press, 1962. – P.388-433.
30. Rokeach M. Beliefs, Attitudes and Values / M. Rokeach. – San Francisco : Josey-Bass Co, 1972. – 214 p.
31. Rokeach M. The nature of human values / M. Rokeach. – New York : Free Press, 1973 – 438 p.

32. Rokeach M. The nature of human values and value systems / M. Rokeach // *Current Perspectives in Social Psychology*, 4th edn. / E.P.Hollander and R.G. Hant (eds). – New York : Oxford University Press, 1976.
33. Schwartz S.H. Human Values / S.H. Schwartz, W. Bilsky // *Journal of Personality and Social Psychology*. – Vol.53, N 3. – 1987. – P. 550-562.
34. Schwartz S.H. Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values : Extensions and Cross-Cultural Replications / S.H. Schwartz, W. Bilsky // *Journal of Personality and Social Psychology*. – Vol. 58, N°5. – 1990. – P. 878-871.

Romanyuk L.V. Social and psychological factors and mechanisms of personality values' becoming in early adulthood. The study highlighted the cultural factor and the factor of age which define the process of personality values' becoming in early adulthood, constructed the non-linear model of the values' becoming process in social and cultural space, empirically investigated psychological mechanisms of personality values' becoming in early adulthood. In keeping with the phenomenological synergetic paradigm-affirmed the position that the original principle of individual early adulthood favor the values' becoming.

According to theoretical propositions-phenomenological synergetic approach builds author's concept of values' becoming in personality development through socio-cultural space in cross-cultural context. The study of personality values' becoming in early adulthood was carried out during the implementation of the provisions of the basic concept about personality development and becoming of values in social and cultural space as stable dynamic imbalance in the making of an adult individual values; interaction tendencies to save and change as conditions of the personality value system; differentiation-integration of the personal value system during adulthood; openness to changes in the personal system of values; constitution of meaning and interpretation of the values by an adult personality.

Established structural and functional model of personality values' gives opportunity to justify social and psychological factors, mechanisms of values' becoming in personality development through social and cultural (university, professional, family) space, determine the development of the inner world, also to identify criteria, indicators, levels of structural and functional characteristics of this process.

Keywords: Values, values becoming, crocc-cultural analysis of values, mechanism of personal reflection, mechanisms of social identification, assimilation and accommodation.